

sindikalni poročevalec

številka 11

23. novembra 1990

STALIŠČA IN PREDLOGI K OSNUTKU USTAVE REPUBLIKE SLOVENIJE

V Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije pozorno spremljamo in se vključujemo v nastajanje nove ustave Republike Slovenije. Svoja stališča in predloge smo oblikovali tako k predlogu za začetek postopka za sprejem Ustave Republike Slovenije kot tudi k delovnemu osnutku Ustave Republike Slovenije. Iz osnutka ustave pa ni razvidno, da bi bila naša stališča in predlogi upoštevani pri vsebinskem snovanju in oblikovanju ustave.

Osnutek ustave Republike Slovenije je vsebinsko neustrezno pripravljen in je izjemno zahtevno gradivo za razpravo. Številne variante in variantni predlogi k posameznim določbam ter odločitvam, da so v javni razpravi tudi pripombe in predlogi iz razprave ob določitvi osnutka ustave v Skupščini Republike Slovenije, praktično delavcem in občanom ne omogoča, da bi sodelovali v javni razpravi. S tem se jim pravzaprav krati pravica, da oblikujejo oz. dajejo svoje pripombe in predloge k tako pomembnemu dokumentu za razvoj Slovenije kot je ustava. Vsem zainteresiranim je zato treba zagotoviti kvalificirano razlago in obrazložitev osnutka nove slovenske ustave in jim s tem omogočiti sodelovanje v javni razpravi.

Ne glede na sedanje politične, družbene in gospodarske razmere, s sprejemom nove ustave ne bi smeli hiteti, saj ustava ne sme biti odraz trenutnih razmer in odnosov. Ustava je temeljni pravni akt države, ki mora jasno in nedvoumno določiti temelje politične, ekonomske in pravne ureditve in ki jih ni mogoče vsakih nekaj let spreminjati. Prav zato mora nova slovenska ustava biti odraz jasno izražene skupne volje vseh, ki živimo in delamo v Sloveniji. Ta volja pa se ne izraža samo preko političnih strank, ki so zastopane v skupščini. Zlasti po svoji organizaciji in preko nje – to pa so sindikati, delavci izražajo svojo voljo, interese in predloge, ki pa jih politične stranke vse premalo upoštevajo. Stališča in predloge k osnutku ustave Republike Slovenije smo oblikovali z vsem spoštovanjem in pozornostjo ter znanjem, ki osnutku temeljnega pravnega akta države pritiče. Zato tudi pričakujemo, da bodo naša stališča in predlogi pri oblikovanju predloga ustave upoštevani; v nasprotnem primeru pa pričakujemo, da bomo dobili argumentirane in obrazložene odgovore, zakaj stališča in predlogi niso bili upoštevani.

Načelne pripombe:

1. Osnutek nove slovenske ustave je po vsebini zelo neuravnotežen. Izjemno velik poudarek je dan pravicam, svoboščinam in dolžnostim človeka in državljana, s čimer se lahko strinjamo; kljub temu bi marsikatera določba, ki je sedaj v ustavi, lahko bila v zakonu (na kar tudi kažejo variante k nekaterim členom).

V primerjavi s političnimi in državljanskimi so ekonomsko socialne pravice v poglavju o ekonomskih in socialnih razmerjih odločno preskromno urejene, opredeljene in daleč pod doseženo stopnjo dejanske ekonomske in družbene razvitosti. Nivo in obseg socialno-ekonomskih pravic še zdaleč ne dosega nivoja in obsega političnih in državljanskih pravic in svoboščin. Na tem področju kljub sklicevanju na nekatere mednarodne in evropske listine zelo zaostajamo za državami razvite Evrope. V tem poglavju je dan velik poudarek lastnini in njenemu uživanju, delo pa je praktično v celoti zapostavljeno; še tiste določbe, ki so, pa so po vsebini nedefinirane (npr.

Prav tako je zelo nejasno urejena »lokalna samouprava« v ustreznem poglavju. Taka ureditev ob enodomnem državnem zboru predpostavlja močno centralizirano ureditev in vodenje republike na vseh področjih – v politiki, gospodarstvu, družbenih dejavnostih in drugih področjih družbenega delovanja. To pa je v popolnem nasprotju s sodobnimi tokovi razvoja v Evropi, kjer regije (območja) dobivajo vedno večji pomen in tudi samostojnost (Evropa regija, ne Evropa držav, je cilj).

2. Besedilo osnutka ustave res ni obsežno, kar kaže, da so sestavljenci ustave sledili zahtevam po kratki in jedrnatih ustavi. Vendar pa to kaže več kot 20 določb, ki predvidevajo ureditev posameznih zadev z ustavnimi zakoni. Teh zakonov je odločno preveč – zlasti zadeve v zvezi z državljanstvom, volitvami v državni zbor (in državni svet), lokalno samoupravo – pristojnosti občin in območij (regij) bi bilo potrebno v osnovi urediti že v ustavi. Podrobnejša ustavna ureditev zlasti naštetih vprašanj bi tudi omogočila njeno čimhitrejšo dejansko uveljavitev – z volitvami v nove organe oblasti in lokalne samouprave. Iz ustavnega besedila namreč ni jasno, kaj se zgodi potem, ko bodo zbori skupščine razglasili ustavo (163. člen osnutka). Vse je prepuščeno ustavnemu zakonu iz 162. člena osnutka ustave, katerega vsebina pa še ni definirana – kaj je postopnost uveljavljanja ustave, koliko časa traja – vse to je povezano z vsebino te ustave in ustavnega zakona.

3. V osnutku ustave so uporabljeni izrazi in pojmi, ki niso nikjer opredeljeni in ki jih je mogoče zelo različno razlagati oz. uporabljati. Poleg »svetosti življenja« v preambuli so to tudi izrazi kot so »čimkrajši čas, najkrajši čas« (17. člen), »nepotrebno odlašanje« (17., 23.), »interes nacionalne in javne varnosti, varovanje javnega reda, zdravja in morale« (33., 39. in 42. člen); v besedilu se pojavlja beseda »praviloma«, ki v ustavo nikakor ne spada. Tudi sicer je besedilo osnutka ustave po pravno-jezikovni plati slabo, nekatere določbe se deloma ponavljajo (npr. 21. in 30. člen), so nerazumljive ali nejasne in podobno.

Takim pojmom se je potrebno izogniti v ustavnem besedilu; če pa jih ni mogoče nadomestiti z jasnimi, nedvoumnimi in konkretnimi določbami, potem je bolje, da teh določb v ustavi ni. To velja zlasti za tiste, ki omejujejo pravice človeka in državljana, ker bi take nejasne opredelitve omogočale velike zlorabe.

Konkretni predlogi;

Preambula;

– iz preambule naj se črta pojem »svetost življenja«, ker ga je mogoče razlagati na različne načine in naj se nadomesti z besedilom, ki je v varianti,

– prav tako naj se upošteva variantni dodatek, ki v besedilo ustave vključuje narodnoosvobodilni boj kot enega izmed podlag tudi za sprejem nove ustave.

Splošne določbe:

– v 6. členu je treba zagotoviti ločitev cerkve od države in

ske pridobitve; hkrati je treba opredeliti, da je protustavno vsako zlorabljanje cerkve in vere v politične namene;

– **11. člen** je treba spremeniti tako, da naj določi pogoje za državljanstvo Republike Slovenije že sama ustava; državljanstvo ni sporno za vse tiste, ki so že sedaj državljani Republike Slovenije, osebe, ki se priselijo, pa lahko pridobe državljanstvo Republike Slovenije po določenem času nepretrganega stalnega bivanja in dela v republiki, če to želijo.

Pravice, svoboščine in dolžnosti človeka in državljana

– v **15. členu** je nedefiniran pojem »izjemna in splošna nevarnost ogrožanja obstoja države« – to so lahko tudi ekonomske težave, socialni nemir (splošna stavka) in podobno; taka nejasna opredelitev je velika nevarnost za pravice in svoboščine; v 2. odst. istega člena je treba dodati še 42. člen tako, da tudi pravice do zbiranja in združevanja ni mogoče razveljaviti ali omejiti iz razlogov 15. člena;

– v **17. členu** je potrebno, namesto z nejasnimi pojmi, z roki opredeliti posamezna dejanja, da se lahko zavaruje osebna svoboda človeka;

– besedilo **21. člena** naj se črta, po vsebini pa nadomesti z varianto k 1. odst. 30. člena;

– v **25. členu** naj se črta 2. odst., ker je nejasen; ni namreč mogoče zavarovati pravice, če se ni mogoče pritožiti zoper odločbo državnega organa..., ki je odločil o pravici, obveznosti in odgovornosti;

– v **26. členu** je 2. odst. nepotreben, ker je v skladu z načeli odškodninske odgovornosti vedno mogoče zahtevati povračilo škode od osebe, ki jo je povzročila;

– k **29. členu** naj se sprejme varianta in člen črta;

– v **33. členu** naj se sprejme varianta, ker natančneje določa razloge za omejitve pravice;

– v **36. členu** naj se črta 5. odst., ker omogoča preiskavo stanovanja brez ustrezne predhodne odločitve sodišča in brez prič kadaloli, pogoji za tako kršitev nedotakljivosti stanovanja pa so praktično brez omejitev;

– v 3. odst. **37. člena** je treba dodati kvalifikacijo kaznivega dejanja, zaradi katerega se lahko omeji pravica, in črtati besede »za varnost države«, ker to omogoča neomejeno kršenje človekovih pravic – zlasti pisemske tajnosti, tajnosti telefonskih pogovorov, telefaks in teleks sporočil in podobno;

– v 3. odst. **39. člena** naj se sprejme varianta in črtajo besede »zdravja ter javne morale«;

– v 2. odst. **42. člena** se enopomensko obravnava pravica do združevanja v politične organizacije; sindikate in druge organizacije, kar lahko ponovno privede do nekritičnega izenačevanja sindikatov s političnimi organizacijami; zato bi bilo smotrnejše vsak namen združevanja posebej navesti in opredeliti cilj združevanja (npr. v politične stranke zaradi političnega delovanja, v sindikate zaradi varovanja in izboljševanja ekonomskih in socialnih pravic v društva in druge organizacije zaradi drugih interesov in ciljev); v 3. odst. istega člena naj se upošteva variantni dodatek oz. črtajo besede »ter za varovanje javnega reda, zdravja in morale«;

– v **42. a členu** naj se 1. odst. namesto z novim besedilom, ki bo določalo pravico, ne pa predstavljajo ugotovitve, npr. »Vsakdo lahko skupaj z drugimi ustanavlja politične stranke za dosego svojih političnih ciljev. Politične stranke delujejo v skladu s svojimi statuti oz. pravili.«; dosedanji 3. odstavek naj postane 2., dosedanji 2. pa 3. odstavek tega člena;

– v **52. členu** naj se 1. odst. javno določi, da ima vsakdo pravico, da svobodno odloča o rojstvu svojega otroka, ne katerega koli otroka, taka določba lahko prepreči staršem, da odločajo o rojstvu svojega otroka; 2. odst. naj se črta, ker omogoča zlorabe;

– v **54. členu** naj se sprejme variantni dodatek, po katerem je osnovno, srednje in visoko izobraževanje brezplačno; 6. odst. tega člena pa je treba preoblikovati tako, da bo določal, da Republika Slovenija zagotavlja pogoje za uresničevanje pravice odraslih do izobraževanja in usposabljanja oz. preusposabljanja; pravica odraslih do izobraževanja in usposabljanja je ena izmed pravic, ki v najširšem smislu zagotavljajo uresničevanje pravice do dela;

– v **58. členu** naj se upošteva variantni dodatek, ker je tudi sodelovanje v športnem življenju in udejstvovanju pravica vsakogar; – v tem poglavju (n. pr. **63. a člen**) bi morala ustava zagotavljati pravice pripadnikom drugih narodov, ki so državljani Republike Slovenije oz. stalno delajo in bivajo oz. so na začasnem delu v Sloveniji, da varujejo svojo nacionalno in kulturno identiteto; to so zlasti pravica do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku, pravica do kulturnega udejstvovanja in delovanja, javnega obveščanja in podobno v svojem jeziku ter druge pravice, s katerimi se omejuje asimilacija večinskega naroda.

Ekonomska in socialna razmerja

– 2. odst. **65. člena** je treba preoblikovati tako, da bo določal, da lastnine ni mogoče uporabljati v nasprotju z njenim namenom, tako

da je zagotovljena njena ekonomska in socialna funkcija, zakon pa naj določi načine pridobivanja in uživanja lastnine tako, da bodo zagotovljene njene funkcije; taka določba bi preprečevala, da bi sredstva za proizvodnjo ostajala izven funkcije, oz. bi omogočala državi, da intervenira, če bi lastnik lastnino uporabljal v nasprotju z njenim namenom;

– v **66. členu** je treba omogočiti tujcem, da pridobivajo lastninsko pravico na nepremičninah, pogoje za to pa naj določi zakon; če tuje fizične in pravne osebe lahko samostojno ustanavljajo podjetja, potem je predložena ustavna ureditev tudi edino smiselna;

– v **67. členu** naj se sprejme varianta k 2. odst. in črta možnost, da se na javnem dobru pridobi lastninska pravica; v ta člen spada tudi določba, da zakon določa pogoje za ustanavljanje podjetij in ne v 73. člen;

– v **73. členu** je treba nedvomno določiti, da imajo delavci na podlagi svojega dela pravico sodelovati pri upravljanju podjetij in zavodov ter drugih oblik dela in poslovanja (zadruga, banke, zavarovalnice in podobno), v katerih so zaposleni; zakon naj določi le način uresničevanja te pravice, pri čemer je treba zagotoviti, da delavci sodelujejo pri upravljanju podjetij in zavodov po svojih predstavnikih v njihovih organih upravljanja ter da oblikujejo svoje organe delavskega soupravljanja (dualistična ureditev participacije delavcev);

– dosedanji **75. člen** je treba vsebinsko razširiti in opredeliti poleg pravice do dela tudi vrsto drugih pravic, ki jih je republika dolžna zagotavljati delavcem na podlagi dela kot njihove socialno-ekonomske pravice; predlagamo, da se ta člen razdeli v več novih členov, ki naj določijo pravice delavcem, pri čemer v načelu zakon določa pogoje oz. način uresničevanja teh pravic, vendar pa pogoje za njihovo uresničevanje zagotavlja republika;

– v **75. členu** je treba popolneje definirati pravico do dela, zagotavljanje pogojev za njeno uresničevanje in ukrepe za njeno varovanje; pravico do dela sestavlja več pravic – pravica do svobodne izbire poklica; pravica do svobodne izbire dela, pravica do plačila; pogoje za uresničevanje pravice do dela mora zagotavljati republika, ki je tudi dolžna sprejemati ustrezne ukrepe za njeno varovanje; tako bi morala biti definirana in varovana pravica do dela v skladu s 6. členom pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah;

– v novem **75. a členu** naj ustava določi pravico delavcev do pravičnih in ustreznih pogojev za delo, ki zagotavljajo pravičen zaslužek, v enaki višini za enakovredno delo brez kakršnegakoli razlikovanja, in človeka dostojno življenje delavca in njegove družine; pravico do udeležbe v dobičku podjetja oz. do ustrezne nagrade za uspešnost v neprofitni organizaciji na podlagi dela; varne in zdrave delovne pogoje in delovno okolje; možnost napredovanja, dousposabljanja, preusposabljanja in prezaposlovanja brez vsakega razlikovanja, ki ne temelji na delu, sposobnostih in delovni dobi delavca; pravico do omejenega delovnega časa, do odmora med delom, dnevnega in tedenskega počitka ter plačanega letnega dopusta; pravico do nadomestila za praznične in druge dneve, ko delavec brez svoje krivde ne dela; vse to zajema pravica do pravičnih in ustreznih pogojev za delo;

– v novem **75. b členu** naj ustava določi, da ima vsakdo pravico do socialne preskrbljenosti, vključno s socialnim zavarovanjem; to je ena izmed temeljnih socialno ekonomskih pravic ne samo delavcev, ampak vseh državljanov;

– v novem **75. c členu** naj ustava določi, da ima vsak delavec pravico do socialnega zavarovanja, ki zajema pravico do zdravstvenega zavarovanja, invalidskega in pokojninskega zavarovanja in druge pravice, ki mu zagotavljajo socialno varnost, če si je sam brez svoje krivde s svojim delom ne more zagotoviti; pravice delavca iz socialnega zavarovanja uživajo v skladu z zakonom tudi družinski člani, ki jih preživlja oz. jih je dolžan preživljati;

– v novem **75. č členu** naj ustava določi pravico delavcev do ohranjanja in varovanja zaposlitve; obveznost republike za sprejemanje ustreznih ukrepov ter za ustvarjanje pogojev za postopno polno produktivno zaposlenost delavcem; v primeru začasne nezaposlenosti pravico do nadomestila in pomoči za čas brezposelnosti na podlagi zavarovanja za primer brezposelnosti;

– v novem **75. d členu** naj ustava določi, da mladina, ženske, matere, invalidne osebe in starejši delavci uživajo pri delu posebno varstvo;

– v novem **75. e členu** naj ustava določi, da pravica do dela in druge pravice, ki izvirajo iz dela in na podlagi dela uživajo sodno varstvo ter da odloča o zahtevah za varstvo teh pravic delavsko sodišče; smatramo namreč, da mora že ustava določiti varstvo teh pravic in način njihovega varstva;

– **določbe 76. člena** omejujejo sindikalne pravice in svoboščine; 1. odst. je treba preoblikovati tako, da ima vsakdo skupaj z drugimi pravico ustanavljati sindikate, torej da je ta pravica individualna in ne kolektivna, ter, da imajo to pravico tudi druge osebe, ne samo delavci, npr. nezaposleni, upokojeanci in podobno; 2. odst. naj se črta, ker že določitev pogojev za registracijo lahko omejuje delovanje

sindikato; smatramo, da izven določb pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah ni mogoče omejevati delovanja sindikatov;

– za 76. členom naj se doda nov 76 a) člen, s katerim naj se določi, da sindikati kot predstavniki delavcev sodelujejo v upravljanju področij družbenega in ekonomskega življenja, kjer si delavci neposredno ali si posredno preko države zagotavljajo socialne in ekonomske pravice delavcev; gre za področja zaposlovanja, socialnega, zdravstvenega, invalidskega in pokojninskega zavarovanja, katerih upravljanje naj temelji na socialnem partnerstvu države, kapitala (zbornic oz. delodajalcev) in dela (sindikato) in sicer naj vsak partner imenuje tretjino članov upravljalkega organa za posamezno področje;

– za 76. a členom naj se doda nov 76. b) člen, v katerem naj se določi, da se delavci zaradi uresničevanja določenih socialnih in ekonomskih pravic, s katerimi si ohranjajo in varujejo zaposlitev, včlanjujejo v delavsko zbornico; dejavnost delavske zbornice, njena ustanovitve in upravljanje ter financiranje naj se določi z zakonom; ugotavljamo namreč, da delavci potrebujejo še strokovno inštitucijo, ki bi zagotavljala uresničevanje dela socialnih in ekonomskih pravic, ki jih v sedanjih razmerah zagotavljajo država, sindikati in podjetja, smotno pa je, da to dejavnost opravlja delavska zbornica, katere dejavnost bi financirali država in delodajalci;

– v 77. členu naj se drugi stavek spremeni tako, da način uresničevanja pravice do stavke lahko določi zakon; smatramo, da je pravica do stavke sindikalna in socialno-ekonomska pravica in svobščina, zato je obveznost sindikatov, da uvede način uresničevanja te pravice; šele v primeru, da sindikati tega ne store, pa naj zakon uredi način uresničevanja te pravice;

– v novem 78. a) členu naj ustava prizna vsakomur pravico do družbenega in življenjskega standarda, ki poleg stanovanja zajema tudi obleko in hrano zanj in njegovo družino ter nenehno izboljševanje življenjskih razmer in pogojev.

Državna ureditev

– V določbah osnutka ustave, ki se nanašajo na državni zbor, predlagamo uveljavitev parlamenta, ki bi ga sestavljala dva domova: državni zbor in državni svet (člena 98. a) in 98. b), pri čemer naj bi bil državni svet sestavljen (izvoljen) tako, da bi odražal interese območij in socialne, gospodarske in kulturne interese; v enodomnem parlamentu pridejo do veljave predvsem interesi političnih strank, ki pa niso nujno pokriti z interesi kapitala in/ali dela;

– Odločanje v državnem zboru (92. člen) naj bo urejeno tako, ne glede na to, s kakšno večino se odločitve sprejemajo, da mora pri vsakem glasovanju struktura tistih, ki glasujejo, ustrezati proporcionalni zasedenosti strank v zboru; vse pomembnejše odločitve bi se morale sprejemati z dvotretjinsko večino prisotnih – to so zlasti

zakoni, s katerimi se odločajo načini in pogoji uresničevanja pravic in svobščin človeka in državljana ter socialno-ekonomskih pravic, zakoni ali začasni ukrepi, s katerimi se začasno zaradi izrednih razmer omejujejo pravice in svobščine, ki jih določa ustava ter druge po svojem pomenu za državljanke oz. delavce podobno odločitve;

– Zakonodajno iniciativo (93. člen) naj bi imeli tudi sindikati in asociacije delodajalcev neposredno v državnem zboru in posredno preko državnega sveta; sindikati naj bi imeli pravico predlagati zakone in ukrepe, s katerimi se varuje oz. izboljšuje socialni in ekonomski položaj delavcev ter varujejo oz. izboljšujejo njihove pravice, ki izvirajo iz dela in na podlagi dela; če te iniciative sindikati nimajo, so možnosti za njihovo učinkovito delovanje zožene, posledica pa je lahko uporaba borbenih sredstev za doseg sindikalnih ciljev;

– Predsednik republike naj ima predvsem reprezentativno vlogo, podpiramo torej parlamentarni sistem, vključno z varianto A s členu 110. do 111. b) osnutka glede postopka imenovanja vlade.

Samouprava

– V 136. členu naj se določijo pristojnosti občine, ker sicer ni mogoče takoj uveljaviti lokalne samouprave; pri tem kaže proučiti, ali ne kaže že v ustavi (137. člen) določiti temeljne pogoje, ki jih mora izpolnjevati območje, ki želi postati občina – gre zlasti za samofinanciranje z lastnimi prihodki, vendar ne na podlagi davkov iz plač in dobička;

– V skladu z načelnimi pripombami kaže z ustavo konkretnije opredeliti širše lokalne skupnosti (območja), še zlasti, če naj bi območja bila sredstvo za enakomeren in usklajen družbeni in gospodarski razvoj republike.

– V 141. členu naj se določi, da se samouprava na področjih javnih služb in drugih dejavnostih, v katerih ljudje zadovoljujejo svoje skupne potrebe, obvezno uvede, če se te dejavnosti financirajo tudi iz sredstev ljudi, zbranih s samoprispevkom.

Ustavno sodišče:

– V 151. členu naj se pristojnosti ustavnega sodišča razširijo še na presojo skladnosti splošnih aktov (statutov, pravil) podjetij, zavodov in drugih organizacij z ustavo in zakonom;

– V 157. členu naj se določi, da zahtevo za oceno ustavnosti in zakonitosti v primerih iz prvih štirih alinej 151. člena in v primeru, ki ga predlagamo za razširitev pristojnosti, lahko dajo tudi sindikati, če gre za oceno, da so kršene socialne in ekonomske pravice delavcev.

Predsednik Sveta ZSSS
Miha Ravnik

Predsedstvo sveta Zveze svobodnih sindikatov Slovenije je na razširjeni seji dne 19. novembra 1990 obravnavalo predloge za izdajo z osnutki:

- zakona o privatizaciji
- zakona o Agenciji Republike Slovenije za privatizacijo
- zakona o Skladu Republike Slovenije za razvoj
- zakona o zadrugah
- zakona o zavodih
- zakona o imenovanju in razrešitvi poslovnih organov ter o imenovanju delegatov družbene skupnosti v organe upravljanja podjetij in organizacij, ki opravljajo dejavnosti posebnega družbenega pomena

in sprejelo naslednja

STALIŠČA IN PRIPOMBE:

1. k predlogu za izdajo Zakona o privatizaciji z osnutkom zakona:

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije je v svoji deklaraciji o družbeni lastnini, sprejeti na 1. kongresu Zveze svobodnih sindikatov Slovenije aprila 1990, jasno opredelila cilje transformacije družbene lastnine in lastniniarja.

Štiri desetletja dela, prizadevanj, truda in znanja, vloženega v povojnem času jugoslovanske zgodovine, je ustvarilo premoženje, ki ga danes nazivamo družbena lastnina. Njen obseg ni tolikšen, da bi omogočal blaginjo, ki bi nas uvrščala med bogate družbe, vendar pa nihče ne more zanikati, da je niso ustvarili delavci s svojim delom, tudi na račun nizkega standarda in osebnih odrekanih. V nastajajočem sistemu tržnega gospodarstva in njegovih zakonitosti, ko še

vedno iščemo poti preobrazbe družbene lastnine, nimamo ne pravnih ne drugih mehanizmov, s katerimi bi jo zavarovali pred odtujevanjem in razvrednotenjem. Priče smo pojavom, da družbena lastnina prehaja prevrednotena ali odtujena v zasebne roke, delavci pa, ki so jo ustvarili, izgubljajo delo in zaposlitev ter ostajajo brez ustrezne pravne, socialne in materialne varnosti, kar spominja na začetke zgodnjega kapitalizma, ne pa na pravno in socialno pravično državo, ki jo želimo soustvarjati.

Temelje pravni in socialno pravični državi lahko zagotovijo le jasno opredeljeni pravno-lastninski odnosi nad sredstvi za proizvodnjo. Zato je neodložljiv korak preoblikovati družbeno lastnino v lastnino, katere oplajanje je podlaga za razvoj posameznika in vse družbe. Proces preobrazbe družbene lastnine mora hkrati pomeniti proces priliva »svežega« kapitala.

Odpreti je treba več poti za preobrazbo družbene lastnine, zlasti pa naslednji: prva pot – da se del družbene lastnine neodplačno ali odplačno razdeli med delavce po merilu njihovega prispevka, upoštevajoč tudi minulo delo delavcev, upokojencev ter prispevek delavcev zunaj gospodarstva, del pa proda po tržnih cenah. Druga je prek reinvestiranja prihrankov delavcev in na osnovi njihove udeležbe v dobičku podjetja prek trajne vloge ali delavskih delnic. V javnih podjetjih oziroma tistih, ki so objektivno v monopolnem položaju, ali tam, kjer je država vložila sredstva za razvojno sanacijo, naj država nastopa kot polnopravni delničar pri upravljanju podjetja, vendar naj se tudi v teh podjetjih uveljavijo trajne vloge delavcev in delavsko delničarstvo.

Ni pa mogoče pristati na preobrazbo družbene lastnine, ki bi pomenila zmanjševanje vrednosti celotnega premoženja bodisi z upravljaljskih ali kapitalistkih interesov.

Nimamo niti sredstev niti časa, da bi ponovno izvajali poizkuse, da bi se s poddržavljanjem družbene lastnine v državno (ne glede, da ne v celoti) vračali za nekaj desetletij nazaj. Problem lastnine zaradi kriznih razmer v slovenskem gospodarstvu bistveno posega v obstoječo strukturo gospodarstva in hkrati odpira mnoge neznane in nepredvidljive posledice. Zato se Zveza svobodnih sindikatov Slovenije zavzema za lastninjenje, ki ne more in ne sme biti podrejeno političnim ciljem. Lastnina je ekonomska kategorija, ki je ozko povezana z odgovornostjo za vse posledice poslovnih odločitev in pogoj za učinkovitost gospodarjenja. V sedanjem trenutku neustreznega povečevanja liberalnega kapitalizma povsem zanemarjamo osnovni kriterij lastnine, njeno ekonomsko učinkovitost v razmerah socialnega tržnega gospodarstva. Prav tako ne smemo pozabiti ne prezreti, da je vpliv lastninske pravice na učinkovitost gospodarjenja tudi v najbolj razvitih državah obrozen in da je odločilen vpliv menežmenta. Opozoriti tudi moramo, da nimamo nikakršnih ocen vpliva predlaganega modela lastninjenja na zaposlenost oziroma brezposelnost; po našem mnenju bodo potrebna dodatna in zelo velika sredstva za pomoč brezposelnim, socialno ogroženim, pojavili se bodo dodatni pritiski na pokojninske sklade. Upravljanje in gospodarjenje podjetij je lahko uspešno ne samo in le na podlagi kapitala, temveč tudi na podlagi dela. Zato se odločno (s tem izpričujemo mnenje večine delavcev) zavzemamo za soupravljanje (participacijo), ki je civilizacijski dosežek socialnega tržnega gospodarstva s tarifno (politiko plač) avtonomijo in demokratičnimi pluralnimi, od politike in države neodvisnimi sindikati.

Prav tako ne moremo in ne smemo pozabiti, da vsa podjetja niso nastala pred drugo svetovno vojno, da so delavci v posameznih podjetjih s svojim delom in tudi odrekanjem delu plač ter sofinanciranjem prispevali velik delež k temu, da so se ta podjetja razvijala in večala.

Tudi došedanje interne delnice bi morali uporabiti brez kakršnih koli zunanjih vplivov in vtikanja države v odločanje o deležu prispevka delavcev.

V procesu lastninjenja, ki je neizogiben, se zavzemamo za razvojen strokovni proces z dolgoročno vizijo, ki ne sme biti pod vplivom trenutnih političnih apetitov oblasti nad gospodarstvom. »Popravki napak bodo izjemno dragi, nosili pa jih bodo predvsem delavci in državljani Slovenije.

Zato v Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije poudarjamo:

1. S stališča veljavne ustave, spoštovanja pravnega reda in zakonitosti je do sprejema nove ustave Republike Slovenije sprejem predvidenega zakona o privatizaciji vprašljiv in sporen.

2. Lastninjenje naj temelji na odločitvi zaposlenih, brez rokov in prisile, podjetje naj bo avtonomno pri izbiri metod in oblik lastninjenja.

3. Lastninjenje podjetij mora zagotavljati konkurenco vseh lastninskih oblik in čim večjo avtonomnost podjetij ter dokončen umik politike iz podjetij – naš cilj je večja podjetniška in družbena uspešnost podjetij.

4. Smo za tako preobrazbo sedanjih podjetij v mešana podjetja, v katerih bodo lastniki premoženja zaposleni delavci, republiški razvojni sklad in poslovni partnerji.

Lastninska reforma naj postavi takšno lastniško strukturo, ki ustreza tržnemu gospodarstvu, omogoči zdravo gospodarjenje, delavsko participacijo (kjer so delo in rezultati dela samostojna podlaga za prilajšanje in za sodelovanje delavcev pri upravljanju s podjetjem) in prepreči sedanjo razprodajo družbene lastnine.

5. Predsedstvo sveta ZSSS meni, da je lastninska reforma v tem trenutku eno najpomembnejših in za slovenskega delavca usodnih vprašanj, saj bo imela njena vsebinska zasnova in izvedba močan vpliv na socialni in ekonomski položaj te generacije in tudi prihodnjih. Zato predlagamo:

a) vse politične stranke v parlamentu naj se do lastninske reforme javno opredelijo, preden bo šel zakon v postopek sprejemanja;

b) glede na različne koncepte, saj se poleg tistega, ki ga je pripravila vlada, pojavljajo tudi drugi koncepti, predlagamo poslanskim klubom vseh političnih strank, naj zagotovijo, da se bodo vsi koncepti temeljito, zlasti pa strokovno in enakopravno proučili z namenom, da se pripravi takšna zakonodaja, ki bo omogočila povečanje učinkovitosti kapitala ter stimuliranje posameznika za učinkovitejšo delo, kar bo iz narodnogospodarskega vidika najbolj smotno;

c) do sprejetja ustrezne zakonodaje na področju lastninske reforme predsedstvo sveta Zveze svobodnih sindikatov Slovenije predlaga uporabo zveznega zakona o družbenem kapitalu, medtem pa naj Agencija za razvoj prevzame svetovalno kontrolno funkcijo tega procesa.

6. Reprivatizacija in uveljavljanje odškodnine za nacionalizirano premoženje nekdanjim lastnikom ne spadata v ta zakon. Reprivatizacija naj se obravnava prednostno, povsem ločeno od izdaje delnic, upoštevaje ocenjeno in revalorizirano vrednost takratnega premoženja in upoštevaje družbene dajatve.

7. Pri interni privatizaciji naj se delnice dodelijo zaposlenim delavcem in tudi upokojencem, upoštevaje načelo in vsebino minulega dela, to je delež plač vsakega posameznika in obsega investicij v posameznem letu. Na ta način interne delnice niso podarjene, temveč dejansko rezultat prispevka delavcev in hkrati temeljni pogoj ter vzvod za uspešen pričetek lastninjenja.

8. Zavedamo se nujnosti državnega nadzora v procesu lastninjenja, vendar poudarjamo, da je moč sklada in agencije izjemna in ne daje, razen centralizacije odločanja, nikakršnega zagotovila, da bo država bolj učinkovita, kar potrjujejo izkušnje kapitalizma in realnega socializma pri poslovanju državnih podjetij.

Menimo, da bi namesto enega sklada v obliki holdingov formirali več skladov in tako tudi med skladi ustvarili konkurenco ter preprečili sedaj zares izjemno moč sklada.

9. Menimo, da bi morali pospešiti kapitalsko usposabljanje in lastninjenje tistih podjetij in programov, ki so tržno zanimivi in perspektivni ter s tem z narodno gospodarskega vidika zagotoviti uspešen prehod na učinkovito gospodarjenje.

10. Poudarjamo, da v procesu privatizacije glede na že obstoječo brezposelnost ter n jeno pričakovano povečanje ni ekonomsko smiselno, vse dokler je mejni produkt posameznika pozitiven in nad socialnimi podporami. Če tega ne bomo upoštevali, se bomo soočili z novo, doslej neznano socialno strukturo delavcev in državljanov, z nejevoljo in omejitvami do vsega, kar je novo ne glede na učinke.

11. Predlagamo, da se sedanja sredstva skladov skupne porabe, razen stanovanj, izločijo iz procesa privatizacije in neposredno omogoči kolektivno podjetništvo in upravljanje delavcev v povsem ločenih in samostojnih podjetjih.

12. Poudarjamo, da brez socialnih programov, ki bi morali sproti in pravočasno spremljati negativne učinke privatizacije, ni mogoče računati na podporo delavcev.

2. k predlogu za izdajo Zakona o Agenciji Republike Slovenije za privatizacijo z osnutkom zakona:

Agencija Republike Slovenije za privatizacijo je glavno sredstvo za privatizacijo ali lastninjenje sredstev v družbeni lasti za področje gospodarstva. Čeprav po osnutku zakona opravlja predvsem strokovne in tem podobne posle, pa v bistvu upravlja s procesom privatizacije. Ni mogoče opredeliti dajanja soglasij k pogodbam o prodaji podjetij, k pogodbam, s katerimi se povečuje kapital, k pogodbam o prodaji ali vlaganju znatnega dela sredstev podjetij, k pogodbam o leasingu in o poslovanju kot nadzor nad privatizacijo. Brez soglasja agencije se namreč privatizacija oziroma kapitalsko preoblikovanje ne more izvršiti. Poleg tega pa agencija lahko izvaja privatizacijo v podjetjih v delni ali popolni lasti republike ali ki so ji poverjena v skrbništvo. V skladu s temi ugotovitvami je potrebno dopolniti 2. in 4. člen osnutka.

Pri tem agencija opravlja zadeve v imenu in za račun Republike Slovenije in je pri svojem delu samostojna. V skladu s tem predlagamo, da mora biti za svoje delo odgovorna Skupščini, ne Izvršnemu svetu. Zato naj predsednika in člane upravnega odbora agencije

imenuje Skupščina Republike Slovenije (6. člen), le-ta naj tudi daje soglasje k statutu agencije (8. člen). Dodati je treba nov člen, v katerem agencija letno poroča Skupščini Republike Slovenije o izvajanju programa privatizacije ter o učinkih privatizacije.

Iz 4. člena tega zakona, pa tudi iz zakona o privatizaciji ni razvidno, kdo sprejema podzakonske akte za izvajanje zakona o privatizaciji, ki jih pripravlja agencija; logično bi bilo, da je to Izvršni svet.

Sestava upravnega odbora je po našem mnenju neustrezna; upravni odbor je premajhen, poleg tega pa bi v upravnem odboru morali biti tudi člani (vsaj po 2), ki bi jih na predlog gospodarske zbornice in sindikatov imenovala skupščina. Ta predlog utemeljujemo s tem, da ni mogoče iz procesa privatizacije v celoti izločiti sedanjih upravljalcev družbene lastnine. Tako bi se število članov upravnega odbora povečalo od 6 na 10.

3. k predlogu za izdajo Zakona o Skladu Republike Slovenije za razvoj:

Stališča in pripombe k osnutku tega zakona so smiselno enake ali podobne stališčem in pripomam k osnutku zakona o Agenciji. Pri tem je Sklad pravna oseba in samostojno upravlja s sredstvi, ki se stekajo v Sklad na podlagi Zakona o privatizaciji in ki samostojno odloča o plasmaju teh sredstev. Upravni odbor ima izjemno velika pooblastila in odgovornost, saj bo to dejansko daleč največje slovensko »podjetje«, pri poslovanju katerega bomo rizike nosili vsi, lastniki kapitala in delavci.

K osnutku tega zakona imamo enake predloge kot k osnutku Zakona o Agenciji – število članov upravnega odbora naj se poveča na 10, s tem da sta 2 člana imenovana na predlog gospodarske zbornice, 2 pa na predlog sindikatov, predsednika in člane upravnega odbora naj imenuje Skupščina Republike Slovenije, ki naj tudi daje soglasje k statutu sklada ter sprejema politiko finančnih naložb in letno poročilo o poslovanju Sklada. Podzakonske akte, ki so potrebni za delovanje Sklada pa naj sprejema Izvršni svet.

4. k predlogu za izdajo Zakona o zadrugah z osnutkom zakona

Brez podatkov ni mogoče oceniti učinkov oziroma posledic zakona o zadrugah. Zakon zajema vse vrste zadrug – tiste, ki so ustanovljene z namenom ustvarjanja dobička, kot tiste, ki so ustanovljene z namenom zagotavljanja vzajemnosti med člani in drugih ugodnosti članov. Zakon pa v izhodišče postavlja, da je zadruga ustanovljena z namenom gospodarske koristi članov. Menimo, da kaže to proučiti, posebej še, ker rešitve v bistvu temeljijo na združništvu v kmetijstvu in se tudi ocena stanja, razlogi in podatki nanašajo na kmetijske zadruge in njihove zveze.

Strinjamo se, da so ustanovitelji zadruge lahko fizične in pravne osebe, prav tkao, da za ustanovitev zadruge zadostujejo najmanj trije ustanovitelji. Pri upravljanju zadruge je predlagatelj zakona v celoti prepustil posebnemu zakonu ali kolektivni pogodbi določitev pravice delavcev v zadrugi, da sodelujejo v upravljanju zadruge. Menimo, da je to pravico treba v skladu s 4. točko XIII. amandmaja urediti v tem zakonu in v skladu z njimi v pravih zadrugah.

Način odločanja na občnem zboru zadruge na podlagi večine oddanih glasov je lahko sporen, kajti ni mogoče prenašati na področje gospodarskega odločanja, torej v zadrugo, načina odločanja, ki je v navadi v parlamentarnih demokracijah. Vsaj v začetku kaže ohraniti večinski sistem prisotnih, pri čemer mora biti navzoča večina celotnega števila glasov.

Glede vrnitve združnega premoženja pa je odprtih kar nekaj vprašanj, zlasti glede položaja delavcev v podjetjih ali organizacijah, ki bodo na enega izmed načinov, ki jih predvideva zakon, vrnila združno lastnino, ki je bila od 9. 5. 1945 dalje brez nadomestila prenesena na druge uporabnike. Podatek iz ocene stanja, da je bilo po drugi svetovni vojni okoli 30 % celotnega nacionalnega premoženja v Sloveniji v združni lasti, pove dovolj.

V pravnem smislu je vračanja združnega premoženja ter združenih, vloženih ali prenesenih sredstev dobro urejeno (čeprav je ta ocena zaradi številnih napak in nejasnosti v besedilu lahko tudi netočna), nejasne pa so ekonomske posledice, še zlasti učinkov valorizacije, pravice do odškodnine ali izgubljenega dobička tistim, ki se jim vrača združna lastnina za ves čas, ko je z njo upravljala druga oseba, in končno vračilo premoženja bodisi v denarni vrednosti, bodisi v naravi.

5. k predlogu za izdajo Zakona o zavodih z osnutkom zakona

Predlog za izdajo jasno utemeljuje, zakaj je zakon potreben, hkrati pa tudi glede načel ni sporen. Osnutek zakona pa že odpira celo vrsto vprašanj in skupna ocena je, da pomeni ta zakon, če bo tak

sprejet, velik korak nazaj za celo vrsto organizacij s področja družbenih dejavnosti, ki so se dokaj uspešno, pa tudi učinkovito vključile v družbeno in gospodarsko življenje republike.

Opredelitev 1. člena, da so zavodi neprofitne organizacije pomeni korak nazaj. Kako, če ne iz profita, se lahko širi, posodablja in modernizira zavod, še zlasti zavod, ki opravlja dejavnost, ki v celoti ali v večji meri ne bo del nacionalnega programa. Dopustiti je treba, da zavodi s področja družbenih dejavnosti tudi opravljajo dejavnost, katere cilj je dobiček. V nasprotnem primeru ne bo zasebne iniciative na področju družbenih dejavnosti (razen, če je zakon le prehodne narave).

Zakon dopušča veliko pestrost glede urejanja pravnega položaja zavoda – ta je lahko urejen z zakonom, odlokom občine ali mesta ali celo samo z aktom o ustanovitvi. (Ali je sploh še kakšna razlika med javnim zavodom, ki ni pravna oseba, in zavodom po zakonu o državni upravi). Enaka pripomba velja tudi za organe zavoda. Mislimo, da kaže v tem zakonu opredeliti splošne določbe, zakonom za posamezna področja družbenih dejavnosti pa prepustiti, da specifično uredijo to problematiko. Odloki občine oz. mesta in akti o ustanovitvi zavodov morajo biti v skladu s tem ali posebnim zakonom.

Razlikovanje med zavodom in javnim zavodom je pravno definirano, vendar pa velika večina delovnih organizacij, ki opravljajo dejavnosti s področja družbenih dejavnosti, po uveljavitvi tega zakona nadaljuje delo kot javni zavodi. To je posledica določb 36. in 37. člena osnutka zakona in sedanje pravne ureditve, po kateri so družbene dejavnosti, dejavnosti posebnega družbenega pomena in praviloma ustanovitelji teh organizacij družbenopolitične skupnosti. Kaj pa, če je družbenopolitična skupnost le eden od ustanoviteljev.

Postati javni zavod pa lahko ima tudi pravne posledice, ki se nanašajo na postopek imenovanja poslovodnega organa, pravni status zavoda (lahko je ali pa ni pravna oseba), organe upravljanja, splošne akte zavoda in podobno. To sicer ni neposredno določeno v osnutku, vendar je taka interpretacija možna glede na značaj in pomen ter način izvajanja dejavnosti, ki so javne službe.

Predlagamo, da že ta zakon določi, da je Svet ali drug kolegijski organ v zavodu obvezen, v javnem zavodu pa se oblikuje le, če je tako določeno s posebnim zakonom oz. aktom o ustanovitvi. Zakon pa naj opredeli tudi pristojnosti Sveta in pravice delavcev v zavodu do soupravljanja. Tudi delavci v zavodih in javnih zavodih imajo pravico upravljanja oz. morajo imeti pravico do sodelovanja pri upravljanju zavoda.

Pri upravljanju zavoda, pa tudi javnega zavoda, je še eno vprašanje. Redke so organizacije s področja družbenih dejavnosti, v katerih niso vložena sredstva, zbrana s samopriskevkom občanov ali pa s posebnimi samoupravnimi sporazumi. Ker imajo ta sredstva značaj družbenih sredstev, upravljanje z njimi do sedaj ni bilo sporno. V novi ureditvi pa se ta sredstva lastninijo ter tisti, ki so ta sredstva prispevali, naj ne bi imeli nobenega vpliva več na upravljanje z njimi, kar pa je nesprejemljivo.

Smiselno enako ločevanje naj bi ta zakon določil glede statuta oz. pravil zavoda – zavod naj bi imel statut, ki ga sprejme Svet zavoda, javni zavod pa pravila, ki bi jih sprejel ustanovitelj sam oz. Svet javnega zavoda v soglasju z ustanoviteljem.

Glede lastninjenja sredstev, s katerimi upravljajo organizacije s področja družbenih dejavnosti, ni sprejemljiva določba 39. člena osnutka. Ustavna dopolnila ne poznajo državne lastnine ali lastnine družbenopolitične skupnosti, po drugi strani pa gre za sredstva, ki so jih zbrali občani in sedanja podjetja. Sredstva samopriskevka naj dobijo značaj skupne lastnine tistih, ki so od čistih osebnih dohodkov plačevali samopriskevke. Na tej podlagi naj se tudi izpeljejo zakonske rešitve sodelovanja predstavnikov lastnikov skupne lastnine v zavodih. Te predstavnike sicer lahko imenujejo sedanje družbenopolitične skupnosti, vendar pa to ne bi bila primerna rešitev.

Določbe 43. člena osnutka glede imenovanja poslovodnih organov v zavodih ali javnih zavodih so v bistvu kadrovske spremembe, odvisne od političnih razmer. Kajti če se ne spreminjajo akti, se ne niti pristojnosti posameznih organov, čeprav delovne organizacije nadaljujejo poslovanje kot zavodi ali javni zavodi, potem tudi ni potrebe po imenovanju novih poslovodnih organov zavodov, ampak naj sedanji nadaljujejo delo do izteka mandata. Določila o imenovanju delegatov družbene skupnosti pa so smiselne glede na razloge, zaradi katerih je to imenovanje potrebno opraviti.

6. k predlogu za izdajo Zakona o imenovanju in razrešitvi poslovodnih organov ter imenovanju delegatov družbene skupnosti v organe upravljanja podjetij in organizacij, ki opravljajo dejavnosti posebnega družbenega pomena z osnutkom zakona

Smiselno veljajo k osnutku tega zakona pripombe k 43. členu osnutka Zakona o zavodih.

Prekinitev izredne skupščine zdravstva in socialnega skrbstva

Utiranje lastne poti

Po šesturni razpravi je bila izredna skupščina sindikata zdravstva in socialnega skrbstva prekinjena zaradi nejasnosti okrog novega statuta oziroma tega, koliko je ta sindikat vključen in koliko ne v Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije. Da bo ironija še večja, je prišlo do nesoglasij in zapletov potem, ko je bil statut že izglasovan oziroma sprejet. Le razumeli so ga različno. Po pravilniku bodo sejo nadaljevali čez 15 dni.

Pravzaprav je bila razprava v statutu podobna plesu mačke okrog vrele kaše. Klobčič se je začel zelo hitro odmotavati po več kot peturni razpravi oziroma šele tedaj, ko je član predsedstva zveze svobodnih sindikatov Slovenije MILAN UTROŠA, ki je bil tudi navzoč, povprašal, ali je zdaj sindikat zdravstva in socialnega skrbstva še v sklopu Zveze svobodnih sindikatov Slovenije. In tako so navzoči

pravzaprav šele proti koncu seje začeli razpravljati o bistvu problema. Žal pa razprave zaradi preutrujenosti, mnogi so sejo tudi že zapustili, niso mogli dokončati.

Če poenostavimo, je bistvo nejasnosti v tem, ali naj bi se v prihodnje o povezanosti in medsebojnem sodelovanju z Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije pogovarjali znotraj zveze ali zunaj nje. Predstavniki Maribora je še najbolj goreče zagovarjal samostojnost sindikata znotraj zveze svobodnih sindikatov, sicer se bo zdravstveno področje Maribora posebej organiziralo v sklopu svobodnih sindikatov. Pritrdili so mu še nekateri razpravljalci, drugi pa so tolmačili statut kot popolno osamosvojitvev in priključitev k svobodnim sindikatom pod točno določenimi novimi pogoji. V statutu se namreč sindikat ni opredelil ne za ZSSS ne proti njej, ampak je le na-

pisano, da je popolnoma samostojen.

Če na kratko povzamemo statut, gre za samostojnost in odprtost sindikata zdravstva in socialnega skrbstva pod pogoji enakopravnosti in suverenosti z vsemi drugimi organizacijami. Sindikat delavcev zdravstva in socialnega skrbstva je s sprejetjem tega statuta samostojen in neodvisen in se povezuje z drugimi zvezami sindikatov na enakopravnih osnovah in na podlagi tistih skupnih interesov, ki bi jih opredelili kot skupne naloge in jih tako tudi financirali. Gre tudi za novo obliko sestave republiškega odbora tega sindikata, ki bo omogočala bolj neposredno povezavo s članstvom ter tudi večje možnosti prilagajanja sestave organov glede na gibanje in interes članstva. Zato Zveza svobodnih sindikatov sploh ni nikjer omenjena.

Na začetku razprave o statutu je predstavnik iz univerzitetnega kliničnega centra predlagal izstop iz svobodnih sindikatov in se zavzel za samostojen sindikat zdravstva, ki bi se organiziral kot konfederacija zdravstvenih sindikatov. Ta naj bi vključevala vse že nastale sindikate na področju zdravstva. Razprava je pokazala, da enotnosti, monolitnosti sindikatov ni več, da bodo razlike v interesih vedno večje, ne pa manjše. Sodobni sindikati se povezujejo med seboj po vsebinah, ne pa po oblikah delovanja.

Svoj interesni sindikat bodo organizirale tudi medicinske sestre, ki jih je v Sloveniji okrog 14.000, vendar bodo delovale znotraj sindikata zdravstva in socialnega skrbstva.

Izredna skupščina sindikata zdravstva in socialnega skrbstva je bila sklicana zato, da bi se sindikat čim hitreje prilagodil družbenim spremembam in postal dinamičen, učinkovit, strokoven in panožno opredeljen sindikat. A zadela je ob čeri preživelih, oziroma nerazčiščenih sindikalnih oblik organiziranosti po občinah, pa tudi v republiki.

Marija Frančeškin

Metalna Maribor

Konferenca OZSS PIO

V zvezi z zadnjimi dogajanjem v Metalni in načinu informiranja v javnih občilih se kot sindikat PGE-PIO čutimo dolžne povedati mnenje večine zaposlenih v našem delu tovarne.

V Javnosti se ustvarja ozračje, češ da republiška vlada čisti rdeče direktorje. Mi na to gledamo takole:

- strankarska pripadnost ne sme vplivati na poslovanje podjetja;
- politika ne more in ne pride v uspešno podjetje;
- vodstvo Metalne je samo zahtevalo pomoč vlade;
- kdor daje pomoč, določa pogoje in nastavlja vodstvo;
- delavci bi branili svoje vodstvo, če bi le-to imelo dobre rezultate;
- po odstopu vodstva je delavski svet s tajnim glasovanjem izrekel nezaupnico vodstvu, ne republika;
- izjava g. Fingušta, da mu ni očitana nesposobnost, ni resnična, saj jo je dobil na zboru delavcev PGE-PIO 10. 7. 1990 v obliki nezaupnice;
- 19. 10. 1990 smo postavili dodatne zahteve prek stavkovnega odbora PGE-TAS in zadnja med njimi je bila:

ugotovijo naj se krivci za nastali katastrofalni položaj našega svetovno znanega podjetja.

Lahko bi naštevati še več vzrokov in pomislekov o uspešnosti ali neuspešnosti vodstva, mislimo pa, da je glavni kazalec finančni položaj podjetja. Vodstvena skupina vsakega podjetja lahko zapusti podjetje brez odgovornosti v tem primeru, če je podjetje v enakem ali boljšem položaju, kot je bilo ob prihodu le-te. Če je podjetje v bistveno slabšem položaju ali uničeno, morajo državni organi poiskati krivca.

Delavci se sprašujemo, ali lahko nekdo uniči podjetje in dobi nekje drugje vodilno mesto.

Zahtevamo od občine in republike, naj čimprej ugotovita krivdo sedanjega položaja Metalne. Priče smo velikega števila stečajev v republiki, ne vidimo pa, da bi kdo za to odgovarjal. Mislimo, da so za slab položaj podjetja krivi predvsem vodstveni delavci, priznamo pa tudi nekoliko zunanjih vplivov.

Od javnega medija pričakujemo objektivno poročanje, od države pa, da nam jasno pove, kdo je kriv za nastali položaj podjetja Metalne.

Ni dejanja, za katerega ne bi bil nihče odgovoren. (Bismarck)

Izvršni odbor konference OOS PGE-PIO

Dvodnevni seminar kovinarjev v Radovljici

Brez kolektivne pogodbe ni sindikata

V skladu s programom dela Sindikata kovinske in elektroindustrije Slovenije so imeli sindikalni zaupniki v radovljiškem Sindikalnem izobraževalnem centru 14. in 15. novembra seminar, na katerem so se seznanili s trenutnimi perečimi družbenimi dogodki in položajem v dejavnosti.

Glede kolektivne pogodbe je Brane Mišič, ki je kot gost navzočim svetoval, kako naj v podjetjih skrbijo za uveljavljanje splošne kolektivne pogodbe, opozoril, da bi morali že do 24. oktobra v podjetjih

uskладiti vse samoupravne akte z že veljavno kolektivno pogodbo. Za to bi morala poskrbeti poleg sindikata tudi Inšpekcija za delo, ki po zakonu nadzoruje uveljavljanje določil kolektivne pogodbe. Ali pa bo moral sindikat, kar je Brane Mišič še posebej poudaril, vztrajati pri zahtevi, da se čimprej podpišejo tudi panožne kolektivne pogodbe. Le tako bo lahko sindikat branil svoje člane in trgu delovne sile, ki naj bi se prav kmalu razvil tudi pri nas.

Še največ polemik in burne razprave je vzbudil prispevek

Jožeta Stegneteta, ki je predstavil predlog za izdajo novega zakona o stanovanjskem gospodarstvu. Ta pripravlja veliko novosti na tem področju, ki pa zagotovo ne bodo pripomogle k boljšemu standardu delavcev. Tako bo po novem lastnik solidarnostnih stanovanj, ki so jih pomagali graditi vsi zaposleni z odtrgovanjem od svojih osebnih dohodkov, občina, ki bo tudi prosto odločala o tem, kdo bo v njih stanoval in za kakšno ceno. Tudi možnost odkupa tega stanovanja ni prav nič vabljiva, saj ponavadi stano-

valci v takih stanovanjih nimajo dovolj denarja niti za preživetje, kaj šele za odkup stanovanja, v katerem živijo.

Zato je nekdo postavil zahtevo, da bi moral sindikat opozoriti pripravjalce tega zakona na sredstva, ki so jih delavci vložili v zidavo teh stanovanj. Sindikat se bo moral pripraviti tudi na to, da bo že čez približno pol leta veliko članov sindikata na cesti, in sicer brez službe in brez stanovanja, ker ne bodo imeli denarja za plačevanje ekonomske stanarine. Kako pa bo sindikat lahko pomagal v takih primerih, žal, še ne vedo.

Na koncu seminarja so v imenu sindikata kovinske in elektroindustrije Slovenije poslali protest slovenski skupščini, češ da se zakoni, ki še kako zadevajo delavce (zakon o delavnih razmerjih, pokojninski zakon in že omejnjeni stanovanjski zakon), sprejemajo po hitrem postopku in brez temeljite razprave o posledicah.

Robert Pekelj

Delavci Tovarne glinice in aluminija so izpolnili svojo grožnjo

Obstoj TGA je v rokah vlade

Delavci Tovarne glinice in aluminija v Kidričevem so grožnjo s stavko minulo sredo tudi uresničili. Namesto da bi proslavili 36-letnico proizvodnje, se je 2600 delavcev zbralo na dvorišču, da bi s 4-urno protestno stavko opozorilo vlado, da je le od nje odvisen obstoj podjetja, ki je po storilnosti, kvaliteti, majhni porabi električne energije na enotno proizvodnjo in še po nekaterih drugih kazalcih med najuspešnejšimi v Evropi in na svetu; podjetja, ki z izvozom 72 odstotkov proizvodnje dosega na zunanjih tržiščih svetovno ceno. To pa pomeni 80 milijonov dolarjev neto deviznega priliva letno. In ne nazadnje podjetje, ki zaposluje 2600 delavcev skoraj izključno iz nerazvitih Haloz. S tem pa omogoča preživetje velikemu številu ljudi iz tega nerazvitega območja.

Kljub vsemu temu je TGA s 169 milijoni dinarjev izgube po devetih mesecih in blokiranem žiro računu tik pred stečajem.

Poglaviti vzroki za izgubo so po izjavi vodstva splošna nelikvidnost in dolgi plačilni roki v Jugoslaviji, predraga posojila in predvsem predraga električna energija. Po podatkih svetovnih agencij plačuje TGA električno energijo sko-

raj enkrat dražje kot druge podobne tovarne v Evropi in kar 7,4-krat več kot v Kanadi.

Opozorilna stavka, ki jo je pripravil sindikat podjetja, naj bi vlado resno opozorila, da ne gre uničevati podjetja, ki že sedaj prispeva doberšen delček k izvozni bilanci Slovenije, podjetja, ki je praktično že v Evropi, o kateri toliko govorimo.

Na zboru delavcev med stavko so izrazili tudi nezadovoljstvo, ker na njihov zbor ni bilo nobenega povabljenega člana vlade. Zahteve stavkačev staja podprla le predsednik ptujske občinske skupščine in predsednik občinskega

sveta Svobodnih sindikatov Ptuj. Na zboru so govorili tudi številni delavci, ki so se med drugim spraševali, ali vlada noče videti ali res ne vidi, da so njihovi pogoji za gospodarjenje, v primerjavi s podobnimi tovarnami po svetu nevzdržni; da je rešitev samo v njenih rokah. Oni, kot so dejali, notranjih rezerv nimajo več.

Obljube, ki so jih na svojo zahtevo dobili od ministra za industrijo in gradbeništvo Izidorja Rejca pa so nedoločne in dolgoročne. Časa za odlaganje rešitev pa ni.

V sklepkih zboru so ponovili stare zahteve in terjali jasn odgovor v tednu dni, sicer

bodo ponovno, vendar resno, štrajkali.

Zahtevali so predvsem znižanje cen električne energije, odpravo prispevka za razširjeno reprodukcijo elektro gospodarstva in uporabo ekološkega dinarja za sanacijo svojih ekoloških problemov.

Delavski svet tovarne TGA je podprl zahteve stavkovnega odbora, vendar pa je naložil vodstvu podjetja, da stori vse potrebno, da ne bi prišlo do ustavitve proizvodnje, saj bi to zaradi specifičnosti tehnološkega procesa pomenilo samomor Tovarne glinice in aluminija.

Andrej Agnič

Največji upnik v Melodiji Mengeš predlagal sodišču odkup terjatev delavcev

Obljube se izpolnjujejo

Temeljno sodišče v Ljubljani je z 12. novembrom uvedbo stečajni postopek v Elektrotehni Melodija Mengeš. S tem se je tudi uradno končala agonija Melodije, o kateri smo že pisali. Takrat smo tudi izrekli upanje, da bodo obljube, ki jih je dal Elex kot glavni upnik, tudi uresničene. Kot kaže, tokrat delavci ne bodo ostali praznih rok. Elex, ki je še pred začetkom stečaja predlagal, da bi prevzel Melodijo, če delavci sami začnejo postopek za stečaj, je predlagal sodišču, da bi odkupil terjatve delavcev do Melodije Mengeš. V tej terjatvi delavci, ki jih zastopa sekretar sindikata lesarstva Slovenije Marjan Ferčec, zahtevajo povrnitev neizplačanih nadomestil za prevoz na delo, za prehrano in jubilejne nagrade. Poleg tega delavci zahtevajo plačilo osebnega dohodka za oktober in enajst dni novembra odpravnine pri odhodu v pokoj. Del teh terjatev (izplačilo osebnih dohodkov) je

Elex izplačal že 21. novembra, preostalo pa naj bi delavci dobili do 15. decembra. Vsega skupaj naj bi delavcem izplačali 907.462,90 dinarjev, kar naj bi bilo po novem le še Elexova terjatev do stečajne mase. Na ta način bodo delavci veliko hitreje in z manj truda prišli do svojega, težko zasluženega denarja. Seveda pa se sindikat kot predstavnik delavcev s tem še ni odrekel upniški terjatvi do premalo izplačanih osebnih dohodkov v tem letu (to je do 30. septembra), ki upošteva zakon o zjamčenem osebnem dohodku in izplačila osebnih dohodkov za posameznega delavca. Za to razliko pa čaka sindikat še težak boj.

Ta primer, ki je žal še vedno bela vrana med stečaji, je pokazal, da je bila takratna odločitev delavcev za stečaj podjetja pravilna. Melodija bi namreč ne glede na takratno odločitev delavcev propadla, Elex kot glavni upnik bi se verjetno umaknil in tudi sin-

ČLANOM PREDSEDSTVA SVETA ZSSS IN VABLJENIM

Sklicujem razširjeno sejo predsedstva sveta Zveze svobodnih sindikatov Slovenije, ki bo

v ponedeljek, 26. novembra 1990 ob 10. uri v Domu sindikatov, Ljubljana, Dalmatinova 4, sejna soba v VI. nadstropju.

Predlog dnevnega reda:

Obpravna in sprejem stališč ZSSS k nekaterim zakonom, ki jih bodo zbori Skupščine Republike Slovenije obravnavali na svojem zasedanju 5. in 6. decembra 1990:

1. predlog za izdajo zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o delovnih razmerjih z osnutkom zakona
2. osnutek zakona o zaposlovanju, zavarovanju in drugih pravicah za čas brezposelnosti
3. osnutek zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o zagotavljanju sredstev za delno financiranje programov za varstvo socialno ogroženega prebivalstva in delavcev, katerih delo ni več potrebno zaradi prestrukturiranja gospodarstva
4. predlog za izdajo zakona o zagotavljanju sredstev za potrebe na področju socialne varnosti z osnutkom zakona
5. predlog za izdajo zakona o davku na izplačane osebne dohodke z osnutkom zakona
6. predlog za izdajo zakona o financiranju javne porabe z osnutkom zakona
7. predlog za izdajo zakona o davku od dobička pravnih oseb z osnutkom zakona
8. predlog za izdajo stanovanjskega zakona
9. predlog za izdajo zakona o odvetništvu z osnutkom zakona
10. predloga zakona o temeljnih sistema javnega obveščanja.

Gradivo je objavljeno v poročevalcih Skupščine RS št. 20, 21 in 22.

Prosim za polnoštevilno udeležbo in aktivno sodelovanje na seji. Lep pozdrav!

Predsednik sveta ZSSS:
Miha Ravnik

dikat bi bil nemočen pri uveljavljanju pravic delavcev. Tako pa bodo zaradi pripravljenosti Elexa dobili ali pa so že predčasno ves denar, poleg tega pa naj bi bilo v novi Melodiji zaposleno kar 87 delav-

cev. Ko pa bo izpolnjena tudi ta zadnja obljuba, bodo delavci in sindikat lahko dejali, da je enkrat tudi vodstvo podjetja držalo dano besedo.

Robert Peklaj

V Lip Radomlje nepovedana in preložena stavka

Negotova prihodnost podjetja

Lip Radomlje pri Domžalah pestijo podobne težave kot druga podjetja. Ker večino svojih izdelkov (sedežno pohištvo) izvažajo, jim škodi zamrznjen tečaj dinarja. Izguba se je v treh mesecih povečala za petkrat, imajo neredno oskrbo s surovinami, pojavljajo se zastoji v proizvodnji in zato so osebni dohodki tudi do 25 odstotkov pod republiškim povprečjem (oktobra so imeli 4200 dinarjev). Vse to je delavce spodbudilo, da so na občnem zboru sindikata podjetja in kasneje tudi na zboru delavcev zahtevali od vodstva podjetja takojšnje ukrepe za ustavitev propadanja podjetja.

Na omenjenem zboru delavcev so postavili zahteve, ki jim mora vodstvo podjetja ugoditi takoj ali pa vsaj pokazati pri-

prej. Te zahteve nam je predstavil sekretar sindikata podjetja Marko Mokorel: »Od vodstva zahtevamo, naj nam omogoči vpogled v bilanco stanja našega podjetja. Nadalje naj se začnejo izpolnjevati sklepi, sprejeti že spomaldi, in sicer, da se opustijo vsi proizvodni programi, ki prinašajo preveliko izgubo. Za vsako naložbo morajo vnaprej preučiti njeno ekonomsko upravičenost, ki jo mora potrditi delavski svet. Želimo tudi izvedeti, kdaj bomo v podjetju začeli enoizmensko delo ter videti manjkajočo dokumentacijo o prodaji osnovnih sredstev. Nenazadnje zahtevamo, da se začnejo upoštevati določila splošne kolektivne pogodbe.« Hkrati pa so na zboru delavcev opozorili vodstvo podjetja, da je za 22.

če ne bodo sprejeli njihovih zahtev. S to grožnjo so se 20. novembra začela pogajanja, na katerih sta sodelovala tudi predstavnik občinskega sindikalnega sveta in republiškega odbora sindikata lesarstva Slovenije. Kljub nekaterim različnim stališčem pa so le dosegli skupen dogovor. Tako naj bi kmalu izplačali razliko vsem delavcem, ki so dobili septembra in oktobra manjše osebne dohodke, kot jih predvideva zakon o zjamčenem osebnem dohodku. Prav tako bodo vsi dobili nadomestila za prevoz, ki so jih sicer zmanjšali že julija. Dogovorili so se tudi, da bodo zaradi slabega položaja podjetja izpolnjevanje določil splošne kolektivne pogodbe predstavili na januar prihodnjega leta. Da pa delavci ne bi

brsko plačo povečali za približno pet odstotkov.

Uspešna pogajanja, čeprav vsem zahtevam seveda še ne bo tako ugodeno, so delavce odvrnila od napovedane stavke. Kljub temu pa položaj podjetja ni nič boljši in verjetno še nekaj časa ne bo. Čeprav vidi vodstvo podjetja vzroke za njihovo počasno propadanje predvsem v zunanjih vplivih, pa sindikat dvomi o tem in misli, da so k temu pripomogle tudi napačne odločitve vodstva v preteklosti. Zato je sindikat podjetja tudi z zborom delavcev in napovedano stavko poskušal opozoriti direktorja in druge vodilne delavce, da ne bo dopustil propada podjetja. Verjetno pa bomo o Lipu v Radomljah še slišali, saj imajo že blokiran žiro račun.